

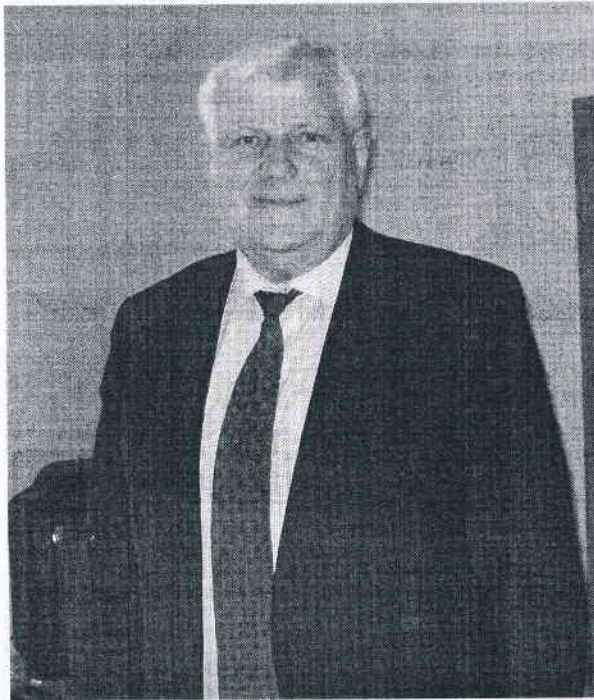
VARDAI IŠ KRAŠTO ENCIKLOPEDIJOS

Psichiatras, netapęs aktoriumi

Leopoldas ROZGA

Psichiatrija, kaip mokslas ir kaip medicinos šaka, šandien neįsivaizduojami be mūsų kraštiečio Valentino Mačiulio. Baigęs 1972 m. studijas tuometiniame Kauno medicinos institute, padirbėjęs gydytoju internu Kaune ir Ukmergės ligoninės psichiatru, 1977 metais V. Mačiulis paskiriamas Vilniaus psichiatrijos ligoninės vyr. gydytojo pavaduotoju medicinai, o nuo 1982 metų iki šiol vadovauja Respublikinei Vilniaus psichiatrijos ligoninei, stambiausiai Lietuvos psichiatrijos įstaigai. Dar pridėkime, kad 1977-1982 m. V. Mačiulis buvo Sveikatos apsaugos ministerijos vyriausiojo psichiatru-narkologu, 1993-1997 m. jis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos vyriausiasis psichiatras, 2001-2007 m. - šios ministerijos psichiatras konsultantas. 1993 m. apgynė biomedicinos mokslų daktaro disertaciją. Gydymajai ir mokslinei veiklai paskirtas dešimtmėčius įprasmino 2008 m. suteiktas Lietuvos nusipelnusio sveikatos apsaugos darbuotojo vardas, 2005-aisiais - pripažinimas Lietuvos sveikatos sistemos „Metų vadovu“. Paskelbtos 62 mokslinės publikacijos, per 200 populiarių straipsnių, dalyvauta šimtuose radijo ir televizijos laidų, skirtų sveikai gyvensenai, medicinos naujovėms propaguoti.

Bet viso to galėjo nebūti, nes Gulbinų kaime gimęs jaunuolis iki pat abiturės egzaminų rengėsi tapti aktoriumi. Akmenės vidurinėje mokykloje buvo subtilus poezijos ir prozos skaitovas, ne kartą padresiruotas režisierės S. Niūniavitės. Negana to, pas mokytoją Praną Brazdžių kartą svečiavosi Panevėžio dramos teatro režisierius J. Miltinis. Tyčia ar netyčia užsukusį mokinį šeimininkas pristatė kaip artistą. „Na, na, paskaityk ką nors“, - paliepęs teatro grandas. Matyt, įkvėptai padeklamavo jaunuolis, nes pagyrimams šykštus režisierius pasakė: „Gera, atvažiuok į Panevėžį, žiūrėsim“. Žinių apie sūnaus ketinimus tėvelis, buvęs

ūkininkas, sutiko santūriai, o mama ne kartą ašarą braktė. Artistas kaimo žmogui anaipol ne prestižinė profesija. Vis dėlto racionalus mąstymas, o gal pašaukimas nulėmė. Išsiruošęs studijuoti inžinerijos mokslų, Valentinas Mačiulis vis dėlto pasiprašė ir buvo priimtas į medicinos institutą.

Ir daugiau pagundų kadaise valstiečių sūnų Valentina viliojo. Puikus balsas gal būtų nuvedęs į dainininko karjerą, ir dabar su kraštiečiu, operos solistu Jonu Antanavičiumi susitikę smagiai užtraukia dainą. Dar moksleiviu būdamas, ne kartą su melioratorių komanda dalyvavo respublikinėse varžybose, o studijuodamas tapo Lietuvos studentų tinklinio čempionu ir respublikinių pirmenybių prizinininku. Valentinas Mačiulis nelinkęs svarstyti, kas būtų, jeigu gyvenimas būtų susiklostęs kitaip. Kad pasirinko mediciną, gal

lėmė ir artimiausių kaimynų gimtajame Gulbinų kaime - Šiurkų - pavyzdys. Trys broliai - chirurgas profesorius Telesforas, terapeutas Juozas ir psichiatras Jonas Šiurkai - istorijoje atvejais Lietuvos medicinos institucijose. O Julija Mačiulienė, Valentino mama, ir daktarų mama Ona Šiurkienė buvo geros draugės, Gulbinų šviesulės. Susižadėjęs su psichiatrija, Valentinas iki pat profesoriaus Jono Šiurkaus mirties su juo bendravo, o dabar, jau 12 metų, tęsia ir tikisi netrukus užbaigti kraštiečio ir mokytojo pradėtą darbą - enciklopedinį lietuviškų psichiatrijos terminų žodyną.

Jau trisdešimt metų, kai Valentino Mačiulio valdos - respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė, tikras sveikatos miestelis Naujojoje Vilnioje su dviem tūkstančių darbuotojų ir pacientų bendruomenei, žino, kiek laiko atima

kasdieninė rutina. Kaip pavyksta sutaupyti laiko moksliniam ir pedagoginiam darbui? V. Mačiulis skaito psichiatrijos vadybos kurso paskaitas Vilniaus universitete, išleido monografiją apie savo vadovaujamą ligoninę, moko gydytojus rezidentus, dalyvavo ir dalyvauja rengiant įstatymų ir kitokių programinių dokumentų projektus. Yra Gydytojų vadovų sąjungos narys, ši sąjunga iš anksto įspėjo ministeriją dėl pavojaus, kurį sukels dešimties rajonų ligoninių „apkarpymas“. Nesiklausė ministras, padarė savaip, dabar rezultatai apvertinti, tenka 20 milijonų litų skirti reformos klaidoms taisyti. Taigi, kaip pavyksta rasti laiko mokslui, visuomenei reikšmingiems darbams? Pašnekovas pajuokauja, kad naudojasi privilegija: kaip vadovas, gali pats savo darbus planuoti. Svarbiausia, kad kaip laikrodžio mechanizmas nesutrikdomas dirbtų visos grandys.

Matyt, reikia kalbėti ir apie dar vieną Valentino Mačiulio, kaip vadovo ar vadybininko, talentą. Sugebėjimą orientuotis į perspektyvą, į strateginius tikslus. Dar 1990 metais su SSRS psichiatrijų delegacija V. Mačiulis pirmą kartą apsilankė Jungtinėse Amerikos Valstijose, iš ten parsivežė ir daug naujovių, psichinės sveikatos įstatymo apmatus, netruko daug ką pritaikyti savo ligoninėje. Tad dabar daug bendrų projektų ir mokslinių tyrimų atliekama su Suomijos, Vokietijos, Prancūzijos psichiatrais, Švedijoje, Gotlande, surengtus kursus baigė keturios dešimtys Vilniaus ligoninės slaugytojų. Nenutrūkė ryšiai ir su kolegomis Rusijoje, V. Mačiulis su Rusijos medicinos mokslų akademijos psichiatrijos mokslinio žurnalo redakcinės kolegijos narys.

Ne paslaptis, kad psichiatrijų visuomenės kartais kelia didelį visuomenės nerimą. Ar negausėja dvasiškai paliegiusių, ar pakeliama visuomenėje tyrananti socialinė įtampa? Stambiausios šalys psichiatrinės ligoninės vadovas teigia, kad psichinės ligos yra konstanta, nekintamas dydis: šizofrenija serga apie 1 proc. gyventojų, nuotaikos sutrikimai kamuoja iki 14 proc., epilepsija - 0,3 proc. gyventojų. Ne tik Lietuvoje, pasaulio mastu. Tačiau įtampa tikrai slegia, gal dėl to dabar alkoholinės

psichozės Lietuvoje 10 kartų dažnesnis reiškinys, negu 1990-aisiais, šiuo atžvilgiu pirmajame Europoje. Tad V. Mačiulis kategoriškai už prekybos alkoholiu tramdymą, už svaigalų priedinamumo siaurinimą. Bet pirmiausia, mokslininko ir psichiatrijos stratego nuomone, būtina plėsti visuomenės švietimą. Deja, tam vis nerandama nei lėšų, nei entuziazmo.

Bet sugrįžkime dar į mokslininko ir žymaus gydytojo ištakas, į Akmenę. Nors tėveliai mirę, Valentinas Mačiulis kiekvieną dieną stengiasi joje apsilankyti, nes čia daug giminių, čia jaunystės draugai. Mačiulių giminė į Akmenės kraštą atkeliavusi nuo Pakruojo, nuo Žeimelio. Senelis, jauniausias sūnus šeimoje, nebegavo iš tėvų žemės ir atėjo užkuriais į Gulbinus, vedė Oną Kiudulaitę, kurios tėvas už dalyvavimą 1905 m. kare su japonais Gulbinuose buvo gavęs 27 dešimtines žemės. Gimdydama trečią vaiką, žmona mirė, senelis vėl išėjo užkuriu, jau į Kanteikius, o savo ūkį Gulbinuose perdavė sūnui Adomui, tam pačiam, kuris vėliau išgarsės kaip pirmojo Lietuvoje kolūkio steigėjas. Šandien nedaugelis bežino, kad tais 1941 metais kolūkį Gulbinų ir Mantartiškių kaimų ūkininkai steigė daugiau kaip kooperatyvą, o pats Adomas Mačiulis, Valentino tėvelis, grįžęs iš fronto, buvo pašalintas iš kompartijos, paskui ir Sniečkaus pasiuntinių kviečiamas, į ją nebegrįžo. Bet čia jau būtų kita netrumpa istorija.

Adomo ir Julijos Mačiulių šeimoje gimė 4 vaikai, jauniausias Valentinas. Vyriausiasis brolis žuvo pokario metais Žagarėje, vyresnysis dirbo veterinarijos gydytoju Joniškių rajone, garsiaame Barių kolūkyje, nuskendo tvarkydamas savo laivą. Sesuo mirė difterija hitlerinės okupacijos metais. Bet Valentinas nėra vienintelis Mačiulių šeimos tradicijų tęsėjas. Kartą anūko paklaustas, ar jis turtingas, Valentinas mažajam atsakė: „Labai turtingas, nes turiu jus.“ Dvi dukros - gydytoja ir biologė - padovanojo Valentinui Mačiuliui keturis anūkus, gal tarp jų bus Lietuvai ir medikų, ir artistų, ir dainininkų?

5 puslapyje spausdinamas kultūrinio šviečiamojo pobūdžio publikacijas remia

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO

